

Prof. Dr. Nijolė Maskaliūnienė	ORCID https://orcid.org/0000-0002-8894-0202
Ideologiniai ir kultūriniai vertimo aspektai	Ideological and Cultural Aspects of Translation
<p>Vertimo studijų teoretikai sutaria, kad vertimas – tai ir kultūriškai bei ideologiškai apibrėžta praktika, kurią veikia tiek simbolinės sistemos, vertybės, kolektyvinė vaizduotė, tiek istorinė patirtis. Todėl ir jo poveikis skirtingose vietose skirtingu metu yra nevienodas (Cronin 2017). Nuo mitologinių naratyvų iki šiuolaikinės grožinės literatūros vertimas žymi patį kultūrų slenkstį ir yra pasitelkiamas tiek siekiant atsiverti, įsileisti Kitą į savo kultūrą, tiek stengiantis Kitą užkardyti kaip nepageidaujamą (Tatolytė 2024; Lefevere 1995 (1990); Wolf 2002).</p> <p>Ši doktorantūros tyrimų tematika siūloma norintiems nagrinėti vertimą kaip kultūrinio perdavimo formą, kurioje leksiniai, stilistiniai, paratekstiniai pasirinkimai atspindi platesnius ideologinius rėmus, tokius kaip nacionalinės tapatybės konstravimas, religiniai ar sekuliarūs paradigmos modeliai ir galios santykiai tarp kultūrų. Ypač įskalbinti šiuo požiūriu yra mitologiniai tekstai. Kaip pamatinių pasaulėvaizdžių nešėjai, mitai suteikia produktyvų lauką analizuoti, kaip kultūriniai skirtumai atsispindi artimesnės ir tolimesnės bendruomenės kontekste ir kokias problemas jie kelia juos perteikiant.</p> <p>Siūloma doktorantūros tematika apima teorinę refleksiją ir empirinę analizę, dialogą tarp vertimo studijų, kultūros studijų ir lyginamosios literatūros, be to, užtikrina metodologinį lankstumą. Mano atlikti vertimo, ideologijos, cenzūros ir vertimo lietuvių išėivijoje tyrimai rodo, kaip vertimas prisideda prie simbolinio kapitalo kaupimo ir kultūrinių kanonų formavimo. Šios perspektyvos taikymas mitologinei medžiagai leidžia analizuoti, kaip kultūrinės ištakos perteikiamos šiuolaikinės ideologijos kontekste.</p> <p>Cronin, Michael. 2017. <i>Eco-translation: Translation and Ecology in the Age of Anthropocene</i>. Routledge.</p> <p>Lefevere, André. 1995 (1990). Translation: Its Genealogy in the West. <i>Translation, History and Culture</i>, sud. Susan Bassnett, André Lefevere. Cassell, 14–28.</p>	<p>Researchers in Translation Studies agree that translation is a culturally and ideologically defined practice shaped by symbolic systems, values, collective imagination and historical experience. Consequently, its impact varies across different places and historical periods (Cronin 2017). From mythological narratives to contemporary fiction, translation marks the threshold between cultures and can serve both to open a culture to the Other and to block the Other as undesirable (Tatolytė 2024; Lefevere 1995 [1990]; Wolf 2002).</p> <p>This doctoral research topic therefore proposes to examine translation as a form of cultural transfer in which lexical, stylistic and paratextual choices reflect broader ideological frameworks, such as national identity construction, religious or secular paradigms, and power relations between cultures. Mythological texts are particularly revealing in this regard. As carriers of foundational worldviews, myths provide a productive field for analysing how cultural differences are reflected in the context of both closer and more distant communities, and what problems arise in conveying them through translation.</p> <p>The proposed doctoral research topic combines theoretical reflection with empirical case studies and promotes interdisciplinary dialogue between translation studies, cultural studies and comparative literature and, as such, ensures methodological flexibility. My previous research on translation, ideology, censorship and translation in Lithuanian diaspora demonstrates how translation contributes to symbolic capital and canon formation. Applying this perspective to mythological material allows for an analysis of how cultural origins are reconfigured through translation in modern ideological contexts.</p> <p>Cronin, Michael. 2017. <i>Eco-translation: Translation and Ecology in the Age of Anthropocene</i>. Routledge.</p> <p>Lefevere, André. 1995 (1990). Translation: Its Genealogy in the West. <i>Translation, History and Culture</i>, ed. Susan Bassnett, André Lefevere. Cassell, 14–28.</p>

Tatolytė, Ingrida. 2024. Dviveidis Janas: vertimas tarp atverties ir užkardymo. *Vertimas ir cenzūra sovietinės ideologijos sąlygomis. Lietuva, 1940–1990*, sud. Nijolė Maskaliūnienė ir Ingrida Tatolytė. Vilniaus universiteto leidykla, 107–162.

Wolf, Michaela. 2002. Censorship as Cultural Blockage: Banned Literature in the Late Habsburg Monarchy. *TTR* 15 (2), 45–61.

Tatolytė, Ingrida. 2024. Dviveidis Janas: vertimas tarp atverties ir užkardymo. *Vertimas ir cenzūra sovietinės ideologijos sąlygomis. Lietuva, 1940–1990*, sud. Nijolė Maskaliūnienė ir Ingrida Tatolytė. Vilniaus universiteto leidykla, 107–162.

Wolf, Michaela. 2002. Censorship as Cultural Blockage: Banned Literature in the Late Habsburg Monarchy. *TTR* 15 (2), 45–61.